

تاریخ موسیقی غرب

رُی بِنِت

ترجمه‌ی پیام روشن

مؤسسه‌ی فرهنگی - هنری ماهور

تهران ۱۳۸۷

یادداشت برای معلم

این کتاب به شرح اجمالی تاریخ موسیقی غرب می‌پردازد و به تمام موارد مهم آن، با تأکیدی خاص بر تشخیص سبک‌ها و دوره‌ها اشاره می‌کند. فهرستی از ویژگی‌ها یا نشانه‌های ویژه‌ی سبک موسیقی هر دوره در کتاب گنجانده شده است و کتاب با یک جدول بزرگ که تمام این ویژگی‌ها را به اختصار مرور می‌کند پایان می‌یابد. این کتاب به داوطلبان آزمون GCSE، در زمینه‌ی سؤال‌های تاریخ و سبک‌های موسیقی کمک می‌کند، به‌خصوص هنگامی که از آنها خواسته می‌شود دوره و نام آهنگساز قطعه‌ای را که پیش از آن نشنیده‌اند مشخص نمایند.

تکالیف متنوعی در قسمت‌های مختلف کتاب آمده و بسیاری از آنها به گونه‌ای طراحی شده‌اند که پس از شنیدن موسیقی، بحث و گفت‌وگویی را برانگیزند. چهار تکلیف ویژه نیز در نظر گرفته شده‌اند که هر یک به همراه مجموعه‌ای متنوع از گزیده‌های ضبط‌های موسیقی خواهد بود که توسط معلم انتخاب می‌شود. این تکالیف که هسته‌ی مرکزی کار را تشکیل می‌دهند، بر مبنای تشخیص سبک، دوره، بافت، سازها و نوع تصنیف موسیقی و، در صورت امکان، نام بردن از آهنگساز احتمالی اثر، در نظر گرفته شده‌اند. هنگامی که تکلیف ویژه‌ی سه برای اولین بار انجام می‌شود، ممکن است معلم برنامه‌ی موسیقی را به گزیده‌هایی از موسیقی‌های فقط دو یا سه دوره محدود کند. هنگام استفاده از کتاب، به شدت توصیه می‌شود که معلم از هر فرصتی برای پخش گزیده‌هایی از موسیقی بهره جوید تا نکاتی که مورد بحث قرار می‌گیرند، با مثال توضیح داده شوند.

رُی پِنت

فهرست مندرجات

۳۳	کُرال‌های آلمانی	۹	مفهوم سبک در موسیقی چیست؟
۳۳	موسیقی آوازی غیرمذهبی	۹	دوره‌های تاریخ موسیقی
۳۴	مادریگال‌های دوره‌ی الیزابت	۱۰	ملودی
۳۷	موسیقی کلیسایی در انگلستان	۱۰	هارمونی
۳۸	موسیقی قرن شانزدهم و نیز	۱۰	ریتم
۳۸	موسیقی برای سازها	۱۰	رنگ صوتی
۳۹	سازهای دوره‌ی رنسانس	۱۱	فرم
۴۲	موسیقی سازِ شستی‌دار دوره‌ی الیزابت	۱۱	بافت
۴۴	ویژگی‌ها		
۴۴	تکالیف	۱۳	موسیقی قرون وسطا (۸۰۰-۱۴۰۰)
		۱۳	آواز اولیه
۴۶	تکلیف ویژه‌ی یک	۱۴	اُرگانوم موازی
		۱۵	اُرگانوم آزاد
۴۹	موسیقی باروک (۱۶۰۰-۱۷۵۰)	۱۵	اُرگانوم ملیسماتیک
۵۰	مونودی	۱۶	اُرگانوم نُتردام
۵۱	نخستین اُپراها	۱۷	سبک دیسکانت و کلاوسولا
۵۲	سبک جدید و سبک قدیم	۱۹	موت‌ها
۵۴	اُراتوریو	۲۰	ترانه‌ها و موسیقی‌های رقص قرون وسطا
۵۶	موسیقی سازی	۲۱	سازهای قرون وسطا
۵۸	سویت	۲۳	آرس نُوا (هنر جدید)
۵۹	سونات‌های باروک	۲۶	ویژگی‌ها
۶۰	کنسرتو گروسو	۲۶	تکالیف
۶۲	ارکستر		
۶۳	ویژگی‌ها	۲۹	موسیقی رنسانس (۱۴۵۰-۱۶۰۰)
۶۳	تکالیف	۳۰	موسیقی کلیسایی
		۳۱	هلند و ایتالیا

۱۰۰	تکلیف ویژه‌ی سه	۶۵	موسیقی کلاسیک (۱۷۵۰-۱۸۱۰)
۱۰۳	موسیقی قرن بیستم (۱۹۱۰-۱۹۸۰)	۶۷	ارکستر
۱۰۴	ویژگی‌ها	۶۸	موسیقی برای پیانو
۱۰۶	امپرسیونیسم	۶۹	سونات‌ها
۱۰۷	ملی‌گرایی قرن بیستم	۶۹	سمفونی
۱۰۸	تأثیرات موسیقی جاز	۷۱	فرم سونات
۱۰۹	پُلی تُنالِیته	۷۴	کنسرتو
۱۰۹	اُنْئالِیته	۷۵	اُپرا
۱۱۰	اکسپرسیونیسم	۷۹	ویژگی‌ها
۱۱۱	سریالیسم یا موسیقی دوازده‌نتی	۷۹	تکالیف
۱۱۴	نئوکلاسیسیسم (کلاسیسیسم جدید)	۸۱	تکلیف ویژه‌ی دو
۱۱۵	مواد موسیقایی جدید، صداها‌ی جدید	۸۳	رمانتیسیم قرن نوزدهم (۱۸۱۰-۱۹۱۰)
۱۱۶	موسیقی کُنْکِرِت	۸۵	ارکستر
۱۱۶	موسیقی الکترونیک	۸۵	لید آلمانی
۱۱۷	سریالیسم مطلق	۸۶	موسیقی برای پیانو
۱۱۸	موسیقی شانس	۸۸	موسیقی برنامه‌ای
۱۲۰	تکالیف	۹۱	کنسرتو
۱۲۱	تکلیف ویژه‌ی چهار	۹۲	موسیقی - نمایش‌های واگنر
۱۲۳	نمایه‌ی فارسی	۹۴	ملی‌گرایی قرن نوزدهم
۱۲۵	جدول خلاصه	۹۶	موسیقی گُرال قرن نوزدهم
۱۲۶	فهرست سی‌دی‌ها	۹۶	دوره‌ی نهایی رمانتیسیم
		۹۸	ویژگی‌ها
		۹۸	تکالیف

مفهوم سبک در موسیقی چیست؟

ملودی . هارمونی . ریتم . رنگ صوتی . فرم . بافت

ما از واژه‌ی سبک استفاده می‌کنیم تا روش خاصی را توضیح دهیم که آهنگسازان دوره‌های مختلف و سرزمین‌های گوناگون برای درهم آمیختن و ارائه‌ی این اجزای اصلی در موسیقی‌شان به کار گرفته‌اند. چنان که خواهیم دید آهنگسازان در تمام دوره‌های تاریخ موسیقی از اغلب این اجزا — اگر نگوییم همه‌ی آنها — استفاده نموده‌اند (اگرچه در موسیقی اوایل قرون وسطا هارمونی کاربردی ندارد و در برخی تصنیفات موسیقی قرن بیستم ممکن است ملودی‌ای وجود نداشته باشد تا راجع به آن صحبت شود). در حقیقت روش خاصی که بر اساس آن این عناصر موسیقایی مورد توجه قرار می‌گیرند و با یکدیگر ترکیب می‌شوند، به اثر موسیقی حال و هوای خاصی می‌بخشد که سبک آن دوره‌ی خاص را نشان خواهد داد — و همچنین نشانه‌های ویژه‌ای را به دست می‌دهد که با توجه به آنها خواهیم توانست سبک و لحن موسیقی آهنگسازان مختلف را از یکدیگر تمیز دهیم.

دوره‌های تاریخ موسیقی

تاریخ موسیقی را می‌توان به دوره‌های زمانی مجزایی تفکیک کرد که هرکدام از آنها با سبک خاص خود مشخص می‌شوند. البته سبک موسیقی یک شبه تغییر نمی‌کند و این تغییر به تدریج رخ می‌دهد. غالباً سبک‌های گوناگون با یکدیگر تداخل و هم‌پوشانی دارند و سرانجام سبکی جدید از بطن سبک قدیمی ظهور می‌کند. به همین جهت موسیقی‌دان‌ها به ندرت بر سر انتخاب تاریخ‌هایی که نشان‌دهنده‌ی شروع و پایان یک دوره است توافق دارند و حتا برای نامی که باید برای تشخیص و توضیح سبک موسیقی استفاده شود اتفاق نظر وجود ندارد. با این همه، در اینجا یکی از روش‌های تقسیم‌بندی تاریخ موسیقی غرب به شش دوره‌ی اصلی و تاریخ‌های پیشنهادی برای هریک از آنها مطرح می‌شود:

تا حدود سال ۱۴۵۰	موسیقی قرون وسطا
۱۴۵۰-۱۶۰۰	موسیقی رنسانس
۱۶۰۰-۱۷۵۰	موسیقی باروک
۱۷۵۰-۱۸۱۰	موسیقی کلاسیک
۱۸۱۰-۱۹۱۰	رمانتیسیم قرن نوزدهم
از ۱۹۰۰ به بعد	موسیقی قرن بیستم

اجازه دهید پیش از بررسی سبک‌شناسانه‌ی هریک از این دوره‌های موسیقی، نظری دقیق‌تر بر شش جزء اصلی سازنده‌ی موسیقی بیفکنیم:

ملودی

برای بسیاری از مردم، ملودی مهم‌ترین جزء سازنده‌ی قطعه‌ی موسیقی است. با اینکه همه می‌دانند ملودی چیست ارائه‌ی تعریفی دقیق از این واژه‌ی آشنای موسیقی چندان آسان نیست. یک فرهنگ موسیقی چنین تعریفی را پیشنهاد می‌کند: «مجموعه‌ای از نت‌های مختلف که نظم یافته و شکلی خاص گرفته‌اند تا حس موسیقی را در شنونده ایجاد نمایند.» اما واکنش در مقابل ملودی موضوعی بسیار شخصی است. آنچه ممکن است در یک شنونده حس موسیقایی ایجاد نماید شاید برای فردی دیگر این ویژگی را نداشته باشد و چیزی که برای یک نفر ملودی‌ای جالب و یا حتی زیبا است ممکن است در شخصی دیگر هیچ تأثیری نداشته باشد.

هارمونی

هارمونی هنگامی به گوش می‌رسد که دو یا چند نت مختلف، همزمان به صدا درآیند و یک آکورد بسازند. آکوردها بر دو نوع‌اند: آکوردهای مطبوع که در آنها نت‌ها با یکدیگر توافق دارند و هماهنگ هستند؛ و آکوردهای نامطبوع که در آنها نت‌ها — با شدت و ضعف متفاوت — با یکدیگر ناسازگارند و سبب می‌شوند تنش و هیجانی در موسیقی به وجود آید.

ما از واژه‌ی هارمونی به دو منظور استفاده می‌کنیم: برای اشاره به انتخاب نت‌هایی که یک آکورد مجزا و تنها را می‌سازند؛ و یا به طور وسیع‌تر برای شرح و توضیح سیر کلی و روند حضور آکوردها در یک قطعه‌ی موسیقی.

ریتم

از واژه‌ی ریتم برای توضیح روش‌هایی استفاده می‌شود که آهنگساز بر اساس آنها صداهای موسیقایی را دسته‌بندی می‌کند و در این میان به خصوص به کشش آنها (طول مدت صداهای مختلف در مقایسه با یکدیگر) و تکیه‌ها و تأکیدها توجه می‌کند. اگر به تجربه‌های قبلی خود رجوع کنید به خاطر می‌آورید که در یک قطعه‌ی موسیقی الگوی تکرار شونده‌ای از ضرب‌ها وجود دارد (که یا آن را شنیده یا صرفاً حس کرده‌اید) که ضربان مستمر و تپش قلب اثر موسیقی است و بر اساس آن گوش، ریتم را درمی‌یابد.

رنگ صوتی

هر ساز کیفیت صدایی یا رنگ صوتی ویژه‌ی خود را دارد. مثلاً صدای خاص ترومپت، شناسایی سریع آن را برای ما امکان‌پذیر می‌سازد و می‌توانیم صدای آن را از، فرضاً، یک ویولن تشخیص دهیم. این ویژگی و کیفیت صدا رنگ صوتی ساز نامیده می‌شود. آهنگساز ممکن است رنگ‌های صوتی را درهم بیامیزد؛ به عنوان مثال، سازهای بخش زهی ارکستر یا سازهایی که صدایی غنی و رنگ صوتی تیره‌ای دارند، مانند گُر آنگله‌ها، ویولن سل‌ها و باسون‌ها یا سازهایی را انتخاب کند که تضاد رنگ‌های صوتی‌شان باعث شود برخی نسبت به دیگری جلوه‌ی صوتی بیشتری بیابند، مانند صداهای نافذ و درخشان پیکولو، کلارینت زیر صدا، ترومپت سوردین‌دار و

زیلوفون در تقابل با پس‌زمینه‌ای از صداهای تیره و خفیه سازهای برنجی و زهی بم.

فرم

از واژه‌ی فرم برای توضیح طرح اصلی یا نقشه‌ای استفاده می‌شود که آهنگساز براساس آن به یک قطعه‌ی موسیقی شکل می‌دهد و آن را می‌سازد.

طرح‌ها و فرم‌های موسیقایی فراوانی وجود دارند و مصنفان موسیقی در دوره‌های مختلف تاریخ موسیقی شیوه‌ها و روش‌های گوناگونی را در این زمینه به کار گرفته‌اند.

بافت

برخی آثار موسیقی، صدایی فشرده و متراکم ارائه می‌کنند، صدایی غنی، سیال و روان؛ و برخی دیگر صدایی متفرق و نامتراکم دارند و حالتی دندانه‌دار و ناهموار را تداعی می‌کنند. برای توصیف این جنبه از موسیقی، از واژه‌ی **بافت** یاری می‌جوییم زیرا اصوات موسیقایی را که در کنار یکدیگر در یک قطعه‌ی موسیقی حضور دارند، می‌توان به رشته‌نخی تشبیه نمود که پارچه از آن بافته می‌شود. آهنگساز به سه روش کلی می‌تواند بافت موسیقایی خود را شکل دهد:

— بافت مونوفون: یک خط ملودی تنها بدون بهره‌گیری از هر نوع همراهی هارمونی‌ها

— بافت پلی‌فون: دو یا چند خط ملودی که همزمان در طول قطعه‌ی موسیقی به گوش می‌رسند (گاهی این بافت را بافت کنترپوانی می‌نامند).

— بافت هوموفون: یک ملودی تنها که در مقابل آن (معمولاً) آکوردهای همراهی‌کننده‌ای قرار دارند و ریتم پایه‌ی واحد و مشترکی همزمان در تمام بخش‌ها حضور دارد.